

www.gildedelft.nl

Op stap in Delft

Trek een paar stevige stappers aan en geniet van het moois dat Delft te bieden heeft. Stadsgids Ger Potze van Gilde Delft neemt u mee door een bijzonder stukje van de stad: het Agnetapark.

FOTOGRAFIE STUDIO OOSTRUM

Wandeling door een sociaal paradijs

Het Agnetapark is een creatie van Jacques van Marken, oprichter van de Nederlandsche Gist- en Spiritusfabriek, het latere Gist-Brocades dat opging in DSM. Van Marken wordt gezien als de eerste sociaal ondernemer in Nederland. Jacques en zijn vrouw Agneta waren zeer betrokken bij het welzijn van de werknemers en introduceerden allerlei voorzieningen. Zo kochten zij in 1881 een terrein van vier hectare in de

buurt van zijn fabriek, waar woningen werden gebouwd voor het personeel. Naast huizen waren er ook winkels, verenigingen en scholen. Kortom, alles wat nodig was voor het dagelijks leven. Het dorp werd vernoemd naar de echtgenote van Jacques en was gereed in 1884. Dit eerste tuindorp van Nederland was een grote sociale innovatie, die in vele andere steden navolging zou krijgen.

We starten de wandeling bij de ingang aan de J.C. van Markenweg en lopen rechtdoor. Even verderop, aan de linkerkant, staan de **borstbeelden van Jacques en Agneta van Marken** 1.

Agneta speelde naast haar echtgenoot een belangrijke rol bij het verbeteren van de leefomstandigheden van arbeiders. Daarnaast runde zij ook haar eigen parfumbabriek Maison Neuve. Weliswaar onder de naam van Jacques, want vrouwen werden in die tijd nog niet handelsbekwaam geacht. Jonge meisjes konden hier aan de slag en vulden de parfumsflesjes. Ter afwisseling van dit saaie werk gaf zij de meisjes in haar eigen huis les in allerlei huishoudelijke taken zoals tafeldekken en tafelmanieren. Jacques en Agneta introduceerden nog meer sociale voorzieningen, zoals

een ondernemingsraad, verzekeringen en het personeelsblad de 'Fabrieksode'. Hiervan verschenen 121 jaargangen, goed voor een vermelding in het Guinness Book of Records.

We vervolgen de wandeling door rechtsaf te slaan naar het gebouw op de hoek. Dit is de voormalige **Drukkerij Van Marken** 2. Het ideaal van Jacques was dat

werknemers uiteindelijk eigenaar werden van dit bedrijf. Hij leende mensen geld en als de lening was terugbetaald, werd de persoon mede-eigenaar. Als we achter de drukkerij langslopen naar de Frederik Matthesstraat, zien we **huisjes gebouwd in cottagestijl** 3. Ze zijn verschillend van grootte, maar hebben allemaal een aparte keuken, minimaal twee slaapkamers, een inpendig toilet, drinkwater, een vorstvrije kelder of schuur en een eigen (moes)tuintje. Zelfs de bovenhuizen in het nieuwe park hebben een tuin. In 1930 zijn aan de zuidzijde van Frederik Matthesstraat vier huizen onder een kap verbouwd tot twee huizen onder een kap, omdat de woningen wel heel erg klein waren. Dat geldt ook voor de huizen aan de Zocherweg. Straatnamen zijn overigens pas in 1938 ingevoerd. Voor die tijd woonde je gewoon in het Agnetapark.

Aan het einde van de Frederik Matthesstraat, op de kruising met Pasterstraat en de Zocherweg, stuiten we op een **toegangshek** 4 dat 's nachts gesloten werd. Een parkwachter hield het hele park in de gaten. Dit hek stond aanvankelijk aan de rand van het park, maar is later, toen het geen functie meer had,

naar deze plek verhuisd. Als je door het hek loopt, kom je bij **De Tent** 5, waar tegenwoordig restaurant Heinde & Ver is gevestigd. De Tent was het onderkomen voor een groot aantal personeelsverenigingen. Hier werden personeelsfeesten georganiseerd waarvoor Agneta feestliederen componeerde, piano speelde, het kinderkoortje dirigeerde

ONTDEKKEN

en de broodjes smeerde. De Harmoniekapel repeteerde hier elke week. Op zondagochtend speelden ze gewijde muziek, later op de dag werd er vrolijke muziek gespeeld. Hiernaar kwamen veel mensen, ook van buiten het park, luisteren. Naast De Tent lag een kegelbaan, waar acht kegelverenigingen hun plek hadden.

We wandelen verder via de Zocherweg, vernoemd naar Louis Paul Zocher, een bekend (tuin)architect. Hij ontwierp onder meer het Vondelpark in Amsterdam, Het Park in Rotterdam en het Kenaupark in Haarlem. Hij bedacht ook de landschappelijke inrichting van het Agnetapark, inclusief **de grote vijver** 6, die bijdraagt aan de landelijke uitstraling van het tuindorp.

Als we om de vijver heenlopen, zien we aan de rechterkant **huizen in de stijl van Amsterdamse School** 7. Deze zijn gebouwd in de periode 1925-1926, toen het park werd uitgebreid. Ze zijn te herkennen aan het houtwerk geschilderd in de kleuren geel en groen. Iets verderop zien we aan de linkerkant van de weg een speeltuin. Vlak bij de oever van de vijver staat een **wit hobbelpaard** 8, voorzien van door kinderen gemaakte tegels. Dit is een monument tegen kinderarbeid uit 2012 van Stichting

Jeugd Nu. Het hobbelpaard staat symbool voor de wens dat alle kinderen in de wereld kunnen spelen, plezier hebben en zich kunnen uiten. In de zandbak iets verderop staat een mooie **witte vlinder** 9. Ook hier zit een verhaal achter. Na de onthulling van het borstbeeld van Agneta van Marken was het beschikbare budget nog niet op. Agneta schijnt ooit gezegd te hebben dat voor haar geen standbeeld opgericht hoefde te worden; zij zou terugkomen als een witte vlinder... en zo geschiedde.

We vervolgen onze wandeling over de Zocherweg en vinden aan de linkerkant het gebouw de **Gemeenschap** 10. Hier waren onder andere de bewaarschool en de kleuterschool gevestigd. Ook de gymnastiekverenigingen konden hier oefenen. De wanden konden verplaatst worden, waardoor er een grote ruimte ontstond. Boven in het gebouw bevond zich een bibliotheek, waar men boeken over allerlei onderwerpen kon lenen. De keuze van de lectuur was echter niet helemaal vrij. Er was een bibliothecaris die, als je een boek uit een serie leende, je geen ander boek meegaf voordat je alle delen van deze serie gelezen had. In de Gemeenschap was ook de ambachtsschool voor jongens. Ze gingen

's morgens vroeg eerst naar school om daarna vanaf 9.00 uur in de fabriek te werken. Voor de meisjes was er de naaien breischool.

Vervolg de weg en u bent weer terug bij het beginpunt van de wandeling door dit bijzondere, idealistische park, dat niet voor niets behoort tot de top 100 van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed in Nederland. ●

